Чэтао Гунай

«Ащыгъупшэжьыщтыр шӀэжьым кхыхегъанэ»

МэщфэшӀу Неджлет

Гунэф Гимназием щеджэ. Ятфэнэрэ классыр ары зэрысыр. Непэ тхьаумаф. Гунэфы игушӀуагъу. Икласс зэдисхэмкӀэ, изычэзыу язэӀукӀэгъу. Ипшъэшъэгъухэр, иныбджэгъухэр къыфэкӀуагъэхэу зэхэсых, зэрэгъэгущыӀэх. Гунэф зы лъэныкъомкӀи, тэтэжъ къазыхахьэкӀэ къафиӀотэн ылъэкӀыщтым егуыпшысэ. Арыгъэ, тэтэжъ ихабзэр. Мыщ фэдэу зэхэсхэу зыщилъэгъуырэм, къахэмыхьэу къыхэкӀырэп. Къахахьэ, зы тӀэкӀури ахэсы. КъазыхэхьэкӀи, гъэсэпэтхыдэ горэ къафеӀуатэ. Гунэф ихьэкӀэхэри щыгъуазэх ащ. Тэтэжъ, пшъашъэ хъугъэхэ, лӀыпкъы иуцуагъэхэ фэдэу адэгущыӀэ. Ар ипъэшъэгъу, иныбджэгъухэм лъэшэу гуапэ ащэхъу.

Тэтэжъ къафиӀуатэрэр, инахьыбэрэмкӀэ, зэхамыхыгъэ гор. ЕтӀани, тэтэжъ къызафиӀуатэкӀэ, зэхахыгъагъэхэри нахь куоу къагурэӀо. Ари кӀалэхэм амыгъэшӀогъэн алъэкӀырэп.

Аузэ тэтэжъ, «сыкъакӀор» къыригъэкӀэу, хэпскэуыкӀы. КӀалэхэр зытӀэкӀу зыдэплъыхыжьых. Зыпэплъыхьажьых. Зыфэсакъыжьых ыкӀи

зэфэсакъыжьых. Тэтэжъ, къызэкIэтэджэгъэ кIэлэ Iатахъохэм, пшъшъэжъыехэм «шъуимафэ шIу» еIошъ къахахьэ. Купыми «жъышъхьэ мафэ уэхъур» пагъохыжьы. Тэтэжъ мыхъыжьэу изырызыгъокIэ пстэуми апэплъыхьэ. Къытырегъэзэжьышъ, ыIэ ашъхьэшъо адилъэ фэдэу, зырызэу апэгушIо. КIалэхэм язэхэсыкIэ зэригуапэр къапшIэу ынэгу къызэIуехы. МакIошъ, унэм имыс хъуми амыулэурэ, ищэнт (кресло) зырегъэтаджэ. ЫIгъэтIысыжьыгъэ кIалэхэр джыри зэ зэпеплъыхьэхэшъ, къырегъажьэ:

- Ныбджэгъухэр непэ, ыцIэ зэхэшъумыхыгъэн ылъэкIыщт адыгэ зэдзэджакIо, тхакIо горэм нэIуасэ шъуфэсшIын сэIо. Шъо ащ, сыд къешъIолIэн?

КIалэхэм къаIожьыщтым емыжэу, зэрэ ягопэщтыми ицIыхьэ телъэу игущыIэ лъегъэкIуатэ:

- Мы титхакIо ныбжьыкIэ, гъэхъэгъэ гъэшIэгъонхэр иI. Нахь гъэшIэгъоныжьыри къыкIугъэ гъогу уанэр ары: Чэтэо Гунай, 1981-рэ илъэсым Тыркум къыщыхъугъ. 1994-рэ илъэсым, янэ-ятэмэ ягъусэу хэкум къыгъэзэжьыгъ. Мыекъуапэ щыпсэугъ. Мы шъо шъуызыщеджэрэ еджапIэр къыухыгъ. Адыгабзэр уэр-сэрэу зэригъэшIэжьын ылъэкIыгъэп ау урысыбзэм феджагъ. Филологие факультетыр 2004-рэ илъэсым дэгъу дэдэкIэ къыухыгъ. Тыркум щыпсэурэ адыгэ кIалэ горэм шъхьэгъуысэ фэхъуыгъ. 2006-рэ илъэсым щегъэжьагъэу унагъокIэ Тыркум щэпсэуых. Япшъшъэжъые «Налмэс» зэдапIу. Тырку къэралыгъо радио-ТВ кампанием, урысыбзэмкIэ зэдзэкIакIоу щэлажьэ.

Пшъэшъэжъыемэ яхэзрэм, зэрэ гуIэрэр къыхэщэу, ыпкъи къыдиIэтэу ыIэ къыдищэягъ.

- КъаIо, къаIо сищащ.

- Сэ зэхэсхыгъ ащ ыцӀэ. Сипшъэшъэгъу Гупсэ янэшыпхъу. Гупсэ янэ ятэхэри Тыркум къикӀыжьыгъэх. Тигъунэгъух. УнагъокӀи тызэхэхьэ.

- Сыдэу гушӀуагъуа а къапӀорэр. НэмыкӀэу хэт ӀэкӀыбым къикӀыжьыгъэ гъунэгу зиӀэхэр?

Джыри кӀэлитӀурэ зы пшъашъэрэ аӀэхэр къаӀэтыгъ. Тэтэжъ нэку-нэпс хъугъэ. ЗэрэгъэгущыӀэрэ кӀалэхэр зэхихыщтыгъэп. Ӏэпкъ лъэпкъкӀэ ахэсыгъэми, гум зытӀэкӀу къычъыхьагъ. Куоу жьы къыщи, гушӀуагъор зыхэгъэщэгъэ игущыӀэ къыпищагъ.

- ШъунасыпышӀу кӀалэхэр шъунасыпышӀу. Шъуинахьыжъхэм, ӀэкӀыбым адыгэ щэпсэуми ашӀэщтыгъэп. ЗышӀэщтыгъэхэри, тегущыӀэнхэм фитыгъэхэп. Мары джы хэхэсхэр къагъэзэжьыным фитых. Тэри къэтщэжьынхэм тыфит. Хэкум къифэжьыгъэхэмрэ шъузэгъунэгъу, Зы класс шъузэдисэуи къыхэкӀы. Хэку къэзэжьым имафэ зэгъусэу шъогъэмэфэкӀы. ШъузэфэгушӀо, шъузэдэгушӀо.

Тэтэжъ, джыри лъигъэкӀуатэ шӀоигъуагъ. Ау кӀэлэ нэутхэ цӀыкӀу горэм ыӀэ къызэриӀэтырэм гу литагъ.

- Сыд тӀыхъужъ, зыгорэ къапӀо пшӀоигъуа?

КӀалэм, икъэтэджи, икъаӀуи зы хъугъэ:

- Адыгабзэ зымышIэхэрэри адыгэ тхакIомэ ахалъыта?

- УпчIэ дэгъу? Ары, ащкIэ еплъыкIэ зэфэшъхьафхэр щыI. ТиIэх, «адыгабзэкIэ мытхагъэр, мытхэрэр адыгэ тхакIо хъунэп» зыIохэрэр. Ау, «хымабзэкIэ тхагъэми, адыгэр къетхыхьэмэ адыгэ тхакIоба?» зыIохэри макIэп. Ахэм сэ джы, ящэнэрэ еплъыкIэр къахэсэгъахъо: ЩыIэх, адыгабзэр зыIумылъ, адыгэм фэмытхагъэ адыгэ тхакIохэри. Ахэм зэу ащыщ Чэтаомэ апхъу, МэщфэшIухэмкIэ тинысэ Гунайи.

А зы цӀэм, лӀэкъоцӀитӀу епхыгъэу къызеӀом кӀалэхэр зэплъыжьыгъэх. Тэтэжъи ащ гу лъимытагъэм фэдэу, игущыӀэ лъигъэкӀотагъ:

- Адыгэ лӀэкъоцӀитӀури къызэрэсӀуагъэр шъумыгъэшӀагъо. Ар адыгэ хэбзэжъ. Тызыщыпсэурэ хэгъэгухэм, бзылъфыгъэр ишъхьэгъусэ илъэкӀуацӀэкӀэ щатхы. Арышъ, адыгабэмэ ашӀэжьырэп. Ау, адыгэ бзылъфыгъэм ылъэкъуацӀэ зэблихъурэп. ОлӀэжьыфэ зэрехьэ. КъызеупчӀыхэкӀи, зырипхъухэри, зыринысэхэри ариӀон фае. Адэ тэрэзба, дэкӀуагъэ пае къэзылъфыгъэр зэблэхъун ылъэкӀына? ЕтӀани адыгэхэмкӀэ, ащ нахь чыжьи мао бзылъфыгъэм ылӀэкъуацӀэ. Ифэмэ-бжьымэ, къылъфыгъэхэми атехьэ. Налмэс, неушъ зыкъиӀэтыгъэу къызеупчӀыхэкӀэ, «МэщфэшӀумэ сарипхъу», ариӀощт. Ау ащ къыщыуцу хъущтэп «Чэтаомэ сарипхъурэлъфыри» пигъэхъожьын фае.

Мы къыӀохэри ашӀогъэшӀэгъонын ылъэкӀыщтми, тэтэжъ, кӀалэхэр зыпаплъэрэм къыфигъэзэжьыгъ.

- КъэсӀон, Чэтэо Гунай, адыгэ тхакӀомэ закӀыхэтлъытэн фаер. Гунай, зэрэ адыгэр зыдешӀэжьы. Зэрэ адыгэхэкӀыр ыушъэфырэп. ИеджакӀохэми, критикхэми, зэрэ адыгэр къыдашӀэ. Къыхаутырэ зэдэгущыӀэгъухэм, Адыгеир, Мыекъуапэ къахимыгъафэу хъурэп. ЦӀыф жъугъэхэр, Адыгэ Республикэми, Урысые Федерациеми щегъэгъуазэх. Игъэхъагъэхэм, зыпӀугъэ адыгэ лъэпкъым щытхъу къыфалэжьы.

УпчӀэр къезытыгъэ кӀалым икъэплъакӀэ макӀэу зэблэхъу. Ащ гулъызытагъэ тэтэжъ игущыӀэ къыпещэ:

- Гунай афэсэгъадэ сэ, зэрэ дунаеу зэлъашӀэрэ адыгэ дрижорхэм, Орэд усхэм, ордэдыӀохэм. Дунэе зэныкъокъухэм, тинып (быракъ) ащызгъэбыбатэрэ адыгэ спортменхэм. Физикэм, химием, математикэм гъэхъэшӀухэр ащызышӀырэ тилъэпкъэгъухэм. Мы зигугъу

къэтшIыгъэхэми, ягъэхъагъэхэр лъэпкъым емыпхыгъэ фэд. Ауми, адыгэм ыцIэ дахэкIэ арагъаIоба? Тэри, ахэм тарэгушхоба?

Ежь иеплъыкIи къызэраштагъэм ицыхьэ телъэу Тэтэжъ лъэгъэкIуатэ:

- Чэтэо Гунай, Адыгеим-Урысые Федерацием илъэс 12 къодый зэрэщыпсэугъэр. Илъэс пшIыкIутIур мыбэми, урысыбзэр дэгъу дэдэу зэригъэшIэн елъэкIы. Тыркубзэкlэ иапэрэ зэдзэкIыгъи, 2007-рэ илъэсым къыдэкIы: Александр Пушкин итхылъ - Капитанская дочка.

ЕтIанэ, къызэкIэлъэкIох зэдзэкIыгъэхэр. Зытхыгъэхэр зыр зым нахь цIэрыIо тхылъ тIокI. ТхакIохэм, тхылъхэм ацIэхэр къэсыпчъын сIоми сфэукIокIынэп. Арышъ хэутыгъэу къышъуфэсхьыгъ. ТхакIохэм ацIэхэр зэхэшъухыгъэн фае. Нахь зыкъэшъуIэтымэ, тхылхэми шъуяджэн. Шъуямыджэуи къышъуфадэнэп шъуиегъэджакIохэм.

Тэтэжъ ыIыгъ тхьапэм еплъызэ, «Мары Чэтаом зэридзэкIыгъэ тхылъхэр» еIошъ къырегъажьэ:

Капитанская дочка – Александр Пушкин; Мертвые души – Николай Гоголь; Нос - Николай Гоголь; Шинель – Николай Гоголь; Отцы и дети – Иван Тургенев; Сборник рассказов – Антон Чехов; Хаджи - Мурат – Лев Толстой; Чем люди живи? – Лев Толстой; Три смерти – Лев Толстой; Двойник – Феодор Достоевский; Леди Макбет Мценского уезда – Николай Лесков; Андеграунд или герой нашего времени – Владимир Маканин; Два сборника расказов – Андрея Платонова; Чевенгур – Андрей Платонов; Котлован – Андрей Платонов; Счастливая Москва – Андрей Платонов; Джан – Андрей Платонов; Сокровенный человек – Андрей Платонов; У войны не женское лицо – Светлана Алексиевич; После России – Марина Цветаева. Отец Сергий – Дьявол – Лев Толстой;

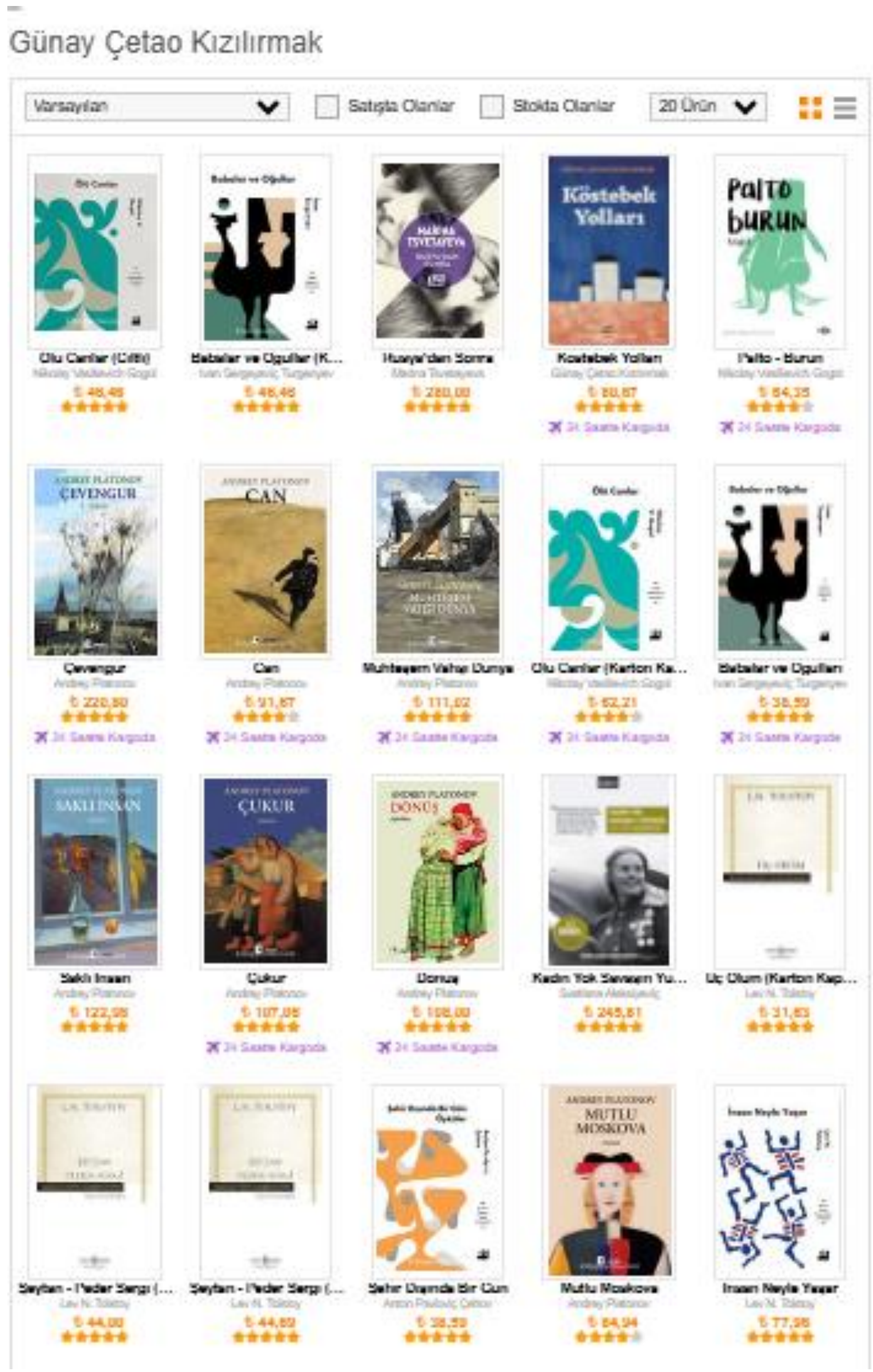

Тэтэжъ, къыIуагъэхэр зэрашIогъэшIэгъоныр, кIалэхэм анэгумэ арелъагъо. Игуапэу IощхыпцIыкIы. «Гунай, фэшъыпкъэмэ зы цIыфым фызэшIокIын ылъэкIыщтым изыщыс» еошъ тхьапэр иджабгъукIэ къыгос Пэрыты реты. Игущыlэ къыпещэ:

- Аужрэ изэдзэкӀыгъэ 2020-рэ илъэсыр ары къызыдэкӀыгъэр. Лев Толстой итхылъ: Отец Сергий – Дьявол. Джы мэу зэ къитэжъугъадз. Гунай илъэс 12 ныӀэп Мыекъуапэ зэрэщыпсэугъэр. Илъэс 12 къодыем, зыцэкӀэ зэхимыхыгъэгъэ урысыбзэр зэригъэшӀагъ. Феджагъ ыкӀи епщэжьыгъ. Епщэжьыгъэти илъэс 13-кӀэ, тхылъ 20 зэридзэкӀын ылъэкӀыгъ. Ахэри тхылъ къызэрыкӀохэп. ЗэлъашӀэрэ урыс тхэкӀошхохэм, зэлъашӀэрэ ятхылъ 20. Тхылъхэр псынкӀэу къызэрэдагъэкӀыгъэм «ау сыдми зэридзэкӀыгъэха ма?» упчӀэр гум къегъэкӀы. Ау, Чэтаом къыфашӀырэ уасэм щыгъуазэ узыхъукӀэ, упчӀэр угу къызэрэкӀыгъэм урэукӀытэжьы.

КӀалэхэр яшӀогъэшӀэгонэу къызэрэдаӀохэрэр Тэтэжъ игуап.

- Платоновым итхылъитф зэредзэкӀы. 2010-рэ илъэсым «Дуня Китап – Дунэе Тхылъ» тедзапӀэм, Гунай изэдзэкӀыгъэ апэрэ чӀыпӀэр къыфегъэшъуашэ: «Чевенгур» - Платонов. Джы Платонов ыцӀэ къызыраӀокӀэ, Чэтаор агу къэкӀы. Адыгэ бзылъфыгъэр, «арымэ зэзыдзэкӀыгъэр уеджэн фае» зыфаӀохэрэм ясатыр хэуцо.

2020-рэ илъэсым Талат Саит Халман ыцӀэкӀэ зэхащэрэ зэныкъокъуми ыцӀэ къыщыраӀо. «Отец Сергий – Дьявол» зыфиӀорэ, Гунай изэдзэкӀыгъэ тхылъ, финалым къэнэгъэ тхылъиплӀым язы мэхъу.

Тэтэжъ, нысэр пчъэкъуагъым къызэрэкъоплъырэм гулъытэ. Ащ, «кӀалэхэм яхьалыжъо Ӏанэ хьазэрыр» ары къикӀырэр. ИгущыӀэ зэпегъэу. Нахь мэкъэ ӀэтыгъэкӀэ кӀалэхэм зафегъазэ:

- ШъукӀу кӀалэхэр, шъукӀу! Хьалыжъо Ӏанэр къызпэбгъэплъэныр хабзэм диштэрэп. ШъукӀуи, тӀэкӀу шъухаӀ! Жьы тӀэкӀуи къашъущэ. Джыри къэсыухыгъэп Чэтэуапхъу икъэбар.

КӀалэхэр кӀэзэрэтэкъух. Ежри, Гунэф къыфигъэдыдыгъэ щэкӀэ гъэжъогъэ къэхьуабжъэр къештэ. ШӀоемыкӀуми, «мэкъэ дахэ»

пигъэlуклэу зэ хэхъумпlэ. Хьалыжъор тlо зэтреутlуанклэ, ецакъэ. Къанэрэр мэзэныкъу. Хьадагъэм къыщаштэрэ щэлэмэ хьалыжъор, зэтраутlунклэу зэрилъэгъугъэр ыгу къэклыжьы. Ар адыгэ хабзэм зэрэдимыштэрэр, язэlуклэгъу горэм клалэхэм афиlотэнэу рехъухьэ.

Хьалыжъо lанэм зэрэклэрысыгъэхэр къахэщэу, чэфхэу клалэхэм къагъэзэжьы. Хэти ежь ичlыпlэ еубытыжьы. Тэтэжъ бэрэ къызэригъажэхэрэп. Икъэхьуэ, зыфэсакъыпэзэ ехъумпlышъ къырегъажэ:

- Адыгэхэм «бэрэ пшIэрэм уриIаз» зэраIоу, Гунайи зэдзэклаклo Iазэ хъугъэ. Ащ щэч хэлъэп. Ау къыхэкIыба бэрэ пшIэрэм уригъэзэщэуи. Джащ фэдэу зыщезэщыгъэ лъэхъанхэм расказхэр етхы. Расказипшl зыдэт итхылъи, 2022-рэ илъэсым «Мэтис» тхылъ тезапIэм къыдегъэкIы: «ЧIыхъумбыйнэшъу гъогухэр».

Тэтэжъ тхылъыр ареты. Кlалэхэр зэlэпахызэ тхылъым пэплъыхьэх, хаплъэх. Тхылъыр эрагъэзэкlышъ джыри зэ еплъых. Тэтэжъ зэпыупlэр ыгъэукlыхьэрэп. Игущыlэ къыпещэ:

- Тхылъым фишlыгъацlэр, еджагъэхэми, критикхэми ашlогъэшlэгъон. Къыlэтыгъэ темэхэр къызэритхыхьэгъэ шlыкlэр, чlыхъумбыйнэшъум ятlэр зэритхъурэм фагъадэ. Тхылъм пае гущыlэгъу къэзышlыгъэхэм, джары къызэрэрагъажьэрэр: чlыхъумбыйнэшъу гъогухэр.

Сэlо шъхьакlэ, мы псэушъхьэ цlыкlур, шъофым изылъэгъугъэ шъухэта? Тэ щышъулъэгъуна шъо къэлэ дэсхэм. Къуаджэ сыщапlугъэ пэтзэ сэри слъэгъугъэп. Чэрышъ, чэры. Теплъэгъуай, Шъофым тызихьэкlэ, « чlыхъумбыйнэшъу унэкlэ» тызаджэщтыгъэ етlэ lатэ цlыкlухэр ары хъоеу тлъэгъущтыгъэр.

Урысыбзэкlэ раlорэр къасlомэ нахь къыжъугурыlон сшlошlы: **крот**. Интернетым чlыхъумбыйнэшъум фэгъэхьыгъэу итыр макlэп. Инахьыбэр чlычlэгъым щэпсэу. Сантиметри-5 нахь мыхъухэри ахэт, См 21-рэм

нэсыхэри маклэп. Ышъо цы шъэбэцlыкlухэмкlэ ущагъэ. Ынэхэр цlыкlужъыех. Цыхэм къыкlагъэплъыхэрэп. Ялъэгъуи мэкlэ дэд. Арэу къыкlэкlын ацlэ «нэшъу» гущыlэр зыкlыпагъэхъуагъэри. Гъэшlэгъоныр, ыпэ псыгъуи, ыlэхэри етlэ тхъуным зэрэтегъэпсыхьагъэхэр ары. Ыlэхъуамбэхэм, ыlэбжъанэхэм шlуанэм фэдэу чlыр къатхъу. Къазгъыр фэдэуи къызэратэкъокlы. Зылъэгъурэм ыгъэшlагъоу чlычlэгъым Туннельхэр (Чlыхъумбыйнэшъу гъогухэр) щатхъу, унэ гупсэфхэр щагъэпсы.

Кlалэхэр яшlогъэшlэгъонэу къэдаlохэми, тэтэжъ титхакlо къыфегъэзэжьы:

- Чэтаомэ япхъу, зэдзэкlыным имызакъоу, тхэным ибзэпси (талант) хэлъэу къыкIэкIы. 2022-рэ илъэсым, Анталя литератур Фэстивалым «ШIумб гъогухэр», апэрэ тхылъхэм язэныкъокъу, апрэ кlыпlэр къыщехьы. Тхылъыр 2024-рэ илъэсым макъэри кIэтэу къыдагъэкIыжьы.

Ныбджэгъухэр! Джы Гунай, игугъэ-гупшысэхэм, иеплъыкlэхэм тарычэн:

Титхакlо, журналистыбэмэ гущыlэгъу къашlы. Язэдэгущыlэгъухэр журналхэм, гъэзетхэм къыхауты. Журналистхэм къыратырэ упчlэхэм расказхэри, зэдзэкlыгъэхэри дэгоу зэраджыгъэхэр къахэщы.

Лэшэу сыгу рихьыгъэмэ ащыщ, журналистмэ язырэм язэдэгущыlэгъу шъхьэу фишlыгъэр: ***Ащыгъупщэжьыщтыр зинатlэр, шlэжьым къыхегъанэ.*** Сэри ары сызэреджагъэр ситхыгъэ.

Гунай, зэдзэкIыным хэщагъэ зэрэхъугъэ упкIэм ипэгъокIэу apelo:

«ГъашIэм, loф цIыкIухэмкIэ зэдзэкIaкIo сыхъунум сыфигъэхьэзэрыгъ. Мыекъуапэ lэкIыбым къикIыжьыгъэ купышIу щэпсэу. МымакIэу урысыбзэ зымышIэхэрэм садеIэн фаеу хъущтыгъэ. Зыфэныкъоштхэ тхьапэхэр зэдзэкIыгъэн фэягъэ. Уадэгущыlэн къагурыбгъэон умылъэкIыныр тхьамыкIэгъошху. ИмышIэрэ бзэм зыхафэкIэ, цIыфым ары апэу зэхишIэрэр. Бзэ зэбгъэшIэныр, дэпкъышхор щэжъыяпэкIэ бгъэтакъозэ ипкIыным фэд. Бзэ закъорэп, ядунэе тетыкIи, яеплъыкIэхэри, ягурыIуакIи зэбдзэкIын фае.»

Критикбэмэ къыхагъэщыгъэмэ ащыщ «унэ» расказыр. Мы расказым, унэр ары хъугъэ-шIагъэр къэзыIуатэрэр. Мары ащ изы пычыгъо:

“Пстэури зычэфыкIэ сэри садэчэфы. ТIэкIу тIэкIузэ чэфыр макIуасэ. Ар къызхэкIырэми гу лъыстэрэп. Къырахьэрэ пстэури къэсэдзыхьэ, къэсэухьэ. Джары сфэшIэшъурэ закъор. Къэсыдзыхьэхэмэ, къэси, къыздащэгъэ мэхэр, нахь Iужъу мэхъух. къэсыухьэхэмэ къэси Гугъэ-гурышэхэр, гущыIэхэр нахь хьылэ мэхъух. ЕтIанэ шъхьангъуыпчъэхэр Iуахы, жьыр къырагъэхьэ. ИкIыхэу къызагъэзэжьыкIэ амыкIушъугъэ гъогухэри, амыIошъугъэхэри къыздащэжьых. А пстэури сэ уныэм щакIужьы, унэм къыщаIожьы.”

Къеупчlы журналистыр: «Толстой и ‘Холстомер’: Оры апэрэу тыркубзэкlэ зэзыдзэкIыгъэр. Сыд къепIолIэн ащ?

«Холстомер зы шы итхыд. Тхыдэри ежь шыр ары къэзыIуатэрэр. Шыхэм афэгъэхьыгъэу зыцэ сшIэщтыгъэп. Апэу зыкупрэ шым изэхэлъыкIэ, зэрагъасэрэм фэгъэхьыгъэ тхылъхэм сяджагъ. Ау джыри щыкIагъэхэр сиIэн ылъэкIыщт.Сэ сапэу зэрадзэкIыгъагъэп. Арышъ, сырэгушхо. «ЛIэныгъищ» цIэ фашIи къыдагъэкIыгъ.»

Гунай, Еджэн тхэным фэгъэхьыгъэ иеплъыкI:

«Еджэным, къэмылъагъорэр уегъэлъэгъу. УзылъымыIэсырэмэ уалъегъэIэсы. Тэри титхыгъэхэмкIэ, зыми гурыдгъэIон тымылъэкIыгъэр агурытэгъаIо. Тымылъагъоу зыкъятэгъэлъэгъу. Тымыкуоу зызэхатэгъэхы.»

Бзэхэм апае упчIэ къызыратым ариIожьыгъэм щыщ:

«… О уикIэлэ закъо шIу плъэгъукIэ икъущтэп. КIэлэ пстэури шIу плъэгъун фае. Сятэ ипкъо-лэгъухэм ягугъу къэсшIын. Тыркубзэ амышIэу еджапIэм чIэхьагъэхэр ахэтыгъ. АдыгабзэкIэ зызэдэгущыIэхэкIэ къафэгубжьыщтыгъэх. Ны-тыхэми ахэтыгъ, , адыгабзэкIэ унэми щымыгущыIэхэрэр. КIалэхэм яеджэны егоон къашIошIыщтыгъ. Непэ адыгабзэр зымышIэжьырэр нахьыб. Ягухэлъ къадэхъугъэ фэд.

Ау бзэхэм, культырэхэм зыкъаухъумэжьыныри ящэн. КъэкIыгъэхэм афэдэх… ЗэрэщыIэщтхэм, зэрэпсэущтхэм фаблэх. ЕтIани, бзэ заулэ зэдэпхъумэным зи мыхъун хэслъагъорэп. Бэрэ аIорэ гущыIэр къыкIэсIотыкIыжьын: Тэдэрэ зыбзэри зы байыныгъ. Тыркури, илъ ыбзэхэр зыгъэпсэурэ хэгъэгу хъун ылъэкIыщт. Хъуни фае.»

Хэкум Мыекъуапэ къыкIэупчIэгъэ журналистым реIо:

«Сэ ащ сыщыпсэуы зэхъум сикIэсагъэхм ягугъу къэсшIын: Мыекъуапэ зэрэ къалэу. Зишъхьангъупчъэхэр пхъэмбгъукIэ ухъумэгъэ иунэхэр. Къаты бэ хъурэ, унэ Iаежъхэмкlэ къэухьэгъэ Iагу дахэхэр. И кино зал. Итеатр. Иконцерт залхэр. Ивокзал. Ипоштэ зыкIэт унэр. ИеджапIэхэр. Краснооктябрскэм ибгъуитIукIэ щыт, ашъохэр зэфэмыдэ унэжъхэр. КIэрэщэ Тембот и сын, Лениным исын. Пчыхьэрэ къалэр зэлъызыщтэрэ етIамэр. Къэгъэгъамэр. Дунаим ащыгъупщэгъэ

изыкъуапэ зэрэфэдэр. Зэрэ къэлэ фантастикэр. Игубзэгукlэ псыхъо зэрэдэчъырэр. Ицlыхэр дахэу зэрэфэпагъэхр. Щыlэкlэ-псэукlэм зэрэкlэгушlухэрэр. Иадыгэ къэб. Иадыгэ къуай. Итыгъэгъаз, Ипивэ. Тхылъ кlоныбэрэ (библиотек), тхылъ узыщеджэн плъэкlыщт къопабэрэ зэрилэр. Гъэсэныгъэр зэрэлъыlэсыгъошlур. Тхылъыр зэрэщыбэр. Щыпсэурэм инахьыбэр зэрэныбжьыкlэр, зэрэ студентыр. Имэзхэм лъэсэуи уалъыlэсын зэрэплъэкlырэр. Аужрэ илъэс заулэм къызэlуахыгъэ, гуlэтыпlэ икафэхэр. Тыркум (Иорданием, сирием) икъопэ зэфэшъхьэфхэм къарыкlыжьыгъэхэр. Ахэр мыщ щызэрэзэlукlэхэрэр. Пчыхьэрэ язырэм иджэныкъо машlо тызэдпэсыныр. Сянэ ипщынэ макъэ седэlуныр сикlэсагъэх, джыри сикlасэх.»

«Сызыщеджэгъэ факультетыми зы тlэкlу игугъу къэсшlын. Шlэныгъэм илъэныкъокlэ окияным фэдагъэх тиегъэджакlохэр. Литературэр нахь шlу слъэгъунумкlэ бэ къысхалъхьагъэр. Етlани тиегъэджакlохэр фитэу гупшысэщтыгъэх. Ягупшыси шъхьэ ихыгъэу къаlон алъэкlыщтыгъ. Джы изытет сшlэрэп. Факультет цlыкlугъу сызщеджагъэр. Ау мэхъуба цlыкlухэми энергиябэ заlуагъакlэу? Джащ фэдэн фэягъэ тифакультет»

Джащ къыщытыухын синыбджэгъу гупсэхэр. Зыщышъумыгъэгъупш, цlыфхэм афэд лъэпкъхэри. Ежь ялажьэ хэмылъэу тхьамыкlагъо къяхъулlэу къыхэкlы. Тэри джащ фэдэ тхьамыкlагъо къытэхъулlагъ. Хэгъэгу зэфэшъхьафыбэмэ, итэкъухьагъэу тащэпсэу. Ау тымыкlэп ар зы. Тигъэхъагъэхэри, лъэпкъым техъыкlыгъэм емылътыгъэу бэ, бэдэд. Тиlэх Чэтао Гунай фэдэхэр.

Такlэ щыпсэури адыги шъукъызэрэгъотыжь. Зэрэгъотыжьыгъэхэр шъузэрэмгъэкlодыжь. Тызэрэитэкъухьагъэм итхьамыкlагъи лъэпкъ кlуачlэу къэшъущтэжь…

Тэтэжъ къэтэджы. КӀалэхэри къызэкӀэтаджэх. Ау макъи лъакъи апыӀукӀырэп. ЗыкӀуакӀэ горэм зэлъиубытыгъэхэ фэд. Тэтэжъ иӀэ джабгъу къеӀэты. Нэкунэпс зэрэхъугъэр аримыгъэлъэгъу шӀоигъоу пысынкӀэу зегъазэ. Ылъакъохэр ылъэшъузэ кӀалэхэм ахэкӀыжьы…